

LAUSUNTO

VN/35922/2023

VN/35922/2023-OM-161

17.6.2025

Määräaika 24.6.2025
(Sisäinen määräaika
18.6.2025)

Sosiaali- ja terveysministeriölle

LAUSUNTOPYYNTÖ LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE AMBULANSSIKULJETUSTEN JA ENSIHOITOON LIITTYVIEN KULJETUSTEN JÄRJESTÄMIS- JA RAHOITUSVASTUUN UUDISTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSU-MUUTOKSIA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI: AHVENANMAATA KOSKEVA ERILLISOSUUS

Sosiaali- ja terveysministeriö on alkuperäisen lausuntopyyntönsä lisäksi pyytänyt erillisellä pyynnöllä lausuntoa oikeusministeriöltä¹ esitysluonnoksesta koskien muun muassa ambulanssikuljetusten ja ensihoitoon liittyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja siitä johtuen säädettäväksi ehdotetusta erillislaista näiden kuljetusten rahoittamisesta jatkossa Ahvenanmaalla. Ehdotettu laki eräiden Ahvenanmaalla hoidettavien kuljetusten erillisestä rahoittamisesta olisi tarkoitettu tulvaksi voimaan 1.1.2027.

Tässä lausunnossa oikeusministeriö lausuu vain esitysluonnokseen sisältyvästä erillislakiehdotuksesta ja sen perusteluista johtuvista asioista. Lausuntonaan oikeusministeriö toteaa seuraavaa.

Esitysluonnoksen mukaan Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain nojalla korvaamat, ensihoitopalveluun sisältyvät kuljetukset ja muut ambulanssikuljetukset siirrettäisiin täysin hyvinvointialueiden järjestämis- ja rahoitusvastuulle. Muutoksen yhteydessä on tunnistettu tarve ratkaista Ahvenanmaahan liittyvät erityiskysymykset. Siitä syystä esitysluonnoksessa ehdotetaan, että Ahvenanmaan maakunnalle siirrettäisiin uuden lainsäädännön nojalla vuodesta 2027 alkaen noin 0,7 miljoonan euron erillisrahoitus. Rahoitusta tarkistettaisiin esitysluonnoksen mukaan vuosittain hyvinvointialueindeksin kehityksen mukaisesti sekä huomioiden palvelutarpeen muutos.

Esitysluonnoksessa on käytännönläheisesti avattu, miten uudistus vaikuttaisi nykytilanteeseen nähden Ahvenanmaan maakunnan talouteen, jollei maakunnalle turvaavaa rahoitusta koskevaa erillislakia ehdotettaisi samassa yhteydessä säädettäväksi. On myös avattu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991), jäljempänä *itsehallintolaki*, 7. luvun

¹ Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö esitysluonnoksesta on Lausuntopalvelu.fi:ssä jaettu kahteen osaan (määräaika 19.6.2025 ja määräaika 24.6.2025). Tarkoituksena on antaa HE, jossa on 1. lakiehdotus laiksi sosiaalivakuutuslain muuttamisesta ja 2. lakiehdotus laiksi eräiden Ahvenanmaalla hoidettavien kuljetusten erillisestä rahoittamisesta.

Postiosoite**Postadress**Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland**Käyntiosoite****Besöksadress**Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland**Puhelin****Telefon**0295 16001
Internat.
+358 295 16001**Faksi****Fax**09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730**S-posti, internet****E-post, internet**kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

sääntely Ahvenanmaan maakunnan taloudesta ja todettu, ettei erilliskorvausta vastaavia kustannuksia ole huomioitu siinä säädetyssä tasoitusperusteessa.

Oikeusministeriö puoltaa esitysluonnoksessa omaksuttuja johtopäätöksiä erillislain säätämisen tarpeesta. Esitysluonnoksessa lakiehdotuksille ehdotettu tavallinen säätämisyjärjestys on erillislakiehdotuksella maakunnalle ehdotetun erillisrahoituksen vuoksi myös puollettavissa.

Esitysluonnoksen 11 lukua esityksen suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestykseen on hallituksen esityksen jatkovalmistelussa kuitenkin tarpeen oikeudellisesta näkökulmasta entisestään kehittää ja täsmentää.

Hallituksen esityksen 11 luvusta on etenkin käytävä ilmi Ahvenanmaan erityisasemaan liittyviä asioita, sellaisena kuin nämä perustuvat Kansanliiton päätökseen vuodelta 1921 ja valtiosääntöön. Lisäksi on mainittava itsehallintolain säätämisyjärjestyksestä sekä maakunnan ja valtakunnan välisestä lainsäädäntövallan jaosta sen mukaan kuin nämä lähtökohdat liittyvät esitysluonnoksessa säädettäväksi ehdotettuihin asioihin. Näiden lähtökohtien on esityksen 11. luvussa syytä huomioida esim. seuraavasti:

”Ahvenanmaan maakunnan erityisasema ja esityksen vaikutukset Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan maakunnalla on erityisasema Suomen valtiojärjestyksessä, mikä näkyy varsinkin maakunnalle kuuluvana laajana itsehallintona (PeVM 10/1998 vp, s. 34). Perustuslain 120 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Perustuslain säännös on viittaus-säännös. Ahvenanmaan itsehallinnon sisältö konkretisoituu siten itsehallintolaissa. Maakunnan itsehallinnolla on myös kansainväliset takeet (ks. HE 1/1998 vp, s. 177/II). Maakunnan itsehallintoa vahvistavat kansainväliset sitoumukset, erityisesti vuonna 1921 tehty ns. Ahvenanmaan sopimus (PeVM 10/1998 vp, s. 34).

Perustuslain 75 §:n 1 momentissa on säännös, jonka mukaan Ahvenanmaan itsehallintolain säätämisyjärjestyksestä on voimassa, mitä siitä itsehallintolaissa erikseen säädetään. Säännös täydentää perustuslain 120 §:n itsehallintoa koskevaa yleissäännöstä (HE 1/1998 vp, s. 126/II). Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muun muassa muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhteisillä päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty. Maakuntapäivillä päätös on tehtävä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Ahvenanmaan itsehallintolaki ei muodollisesti ole perustuslaki, mutta se rinnastuu perustuslakiin vaikeutetun säätämisyjärjestyksen vuoksi (HE 1/1998 vp, s. 127/I).

Perustuslakivaliokunta on rinnastanut perustuslain ja itsehallintolain perustuslain 74 §:n mukaisessa tehtävässään arvioidessaan hallituksen esitysten perustuslainmukaisuutta. Valtakunnan lakiehdotusten suhdetta itsehallintolakiin koskeva harkinta on siis eduskunnalla, ja, jos esitys ohjataan perustuslakivaliokunnalle, tällä toimielimellä.

Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövallasta säädetään itsehallintolain 18 §:ssä. Maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat itsehallintolain 18 §:n 1, 5, 12, 13 ja 27 kohdan mukaan muun muassa asiat, jotka koskevat maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia sekä maakunnalle perittävien maksujen perusteita, terveyden- ja sairaanhoitoa, sosiaaliturvaa sekä itsehallintolain perusteiden mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia muita asioita.

Itsehallintolain 27 ja 29 §:n mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvilla oikeudenaloilla eduskunta on toimivaltainen säätämään myös Ahvenanmaan maakunnassa voimaan tulevia lakeja. Itsehallintolain 29 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sen lisäksi, mitä 27 §:ssä säädetään, valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kuntien palveluksessa olevien henkilöiden ja kunnallishallinnon luottamushenkilöiden työeläketurvaa sekä muiden henkilöiden työeläketurvaa 18 §:n 2 a kohdassa säädetyn poikkeuksin *ja muuta sosiaalivakuutusta*.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksessa ehdotettu erillislaki poistaisi uudistuksesta johtuvia epäsuotuisia vaikutuksia mahdollisuuteen käsitellä uudistuksen 1. lakiehdotusta sosiaalivakuutuslain muuttamisesta eduskunnassa perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Erillislailla maakunnalle ehdotettavan rahoituksen tarkoituksena on hyvittää Ahvenanmaan maakuntaa tilanteessa, jossa valtakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 29 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sosiaalivakuutukseen kuuluvasta Kelan korvauksesta luovutaan. Ilman erilliskorvauksesta säätäminen uudistuksen vaikutuksena Ahvenanmaalla olisi, että maakunnan toimivaltaan kuuluva julkinen terveydenhuolto joutuisi itsehallinnon oikeudenaloille tarkoitetuilla määrärahoilla uutena asiana huolehtimaan myös näistä itsehallintolain mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvista kustannuksista. Sen vuoksi, jos erilliskorvauksesta säädetään, uudistusta ei voitaisi katsoa olevan ristiriidassa itsehallintolain terveyden- ja sairaanhoitoa tai sosiaalihuoltoa koskevien lainsäädäntövallanjakosäännösten kanssa suhteessa valtakunnan toimivaltaan muun sosiaalivakuutuksen alalla (vrt. maakuntauudistuksen vaikutuksia Ahvenanmaan itsehallintolain mukaiseen verohyvitykseen tämän poistumana, joka johti tarpeeseen muuttaa itsehallintolakia PeVL 26/2017 vp ja PeVL 12/2018 vp).

Erillislaki olisi myös sopusoinnussa maakunnan budjetointivallan kanssa. Itsehallintolain 44 §:n 1 ja 2 momentin mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on taloudellinen itsehallinto siten kuin siitä säädetään itsehallintolaissa. Maakuntapäivät päättää Ahvenanmaan maakunnan talousarviosta. Tarkemmat säännökset maakunnan talousarviosta annetaan maakuntalaissa.

Budjetoinnin, eli maakunnan erillislailla säädettäväksi ajatellun erilliskorvauksen käytön osalta maakunnassa, tilannetta voidaan arvioida seuraavasti. Kyseisiä Kela-korvauksia on kautta aikojen käsitelty valtakunnan sosiaalivakuutukseen kuuluvana lainsäädäntövalta-asiana. Esitysluonnoksessa ehdotetun erilliskorvauksen Ahvenanmaan maakunnalle ensihoidon kuljetusten poistuneista Kela-korvauksista vastaava määrä sisällytettäisiin todennäköisesti maakunnan toimilla maakunnan maakuntapäivillä hyväksyttävään vuotuisen talousarvioon. Sitä kautta korvausta vastaava määräraha ohjattaisiin maakuntapäivien päättämällä tavalla maakunnan sellaiseen menokohteeseen, jota on maakunnassa rahoitettava. Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksessa tarkoitettua sosiaalivakuutuslain muutoksen jälkeen valtakunnan asiana ei enää olisi ohjata tämän erilliskorvauksen käyttötarkoitusta Ahvenanmaalla.”

Oikeusministeriöllä ei ole lausuttavaa siitä, josko maakunnalle tulevasta rahoituksesta tulisi ehdottaa mieluummin säädettäväksi sairausvakuutuslain muuttamisesta annetussa laissa tai erillisessä laissa, kuten nyt on ehdotettu.

Ylijohtaja, osastopäällikkönä

Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Janina Groop-Bondestam

VN/35922/2023-OM-161

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: